

**ОЛЕНА ІВАНОВА
АНАТОЛІЙ ПОДОЛЬСЬКИЙ**

**МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ СЕМІНАР «ПАМ'ЯТЬ ПРО
ІСТОРІЮ ГОЛОКОСТУ В СУЧАСНИХ СУСПІЛЬСТВАХ:
ДОСВІД ТА ВИКЛИКИ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТЕКСТІ»
(11–12 травня 2010 р., м. Чернівці)**

З плином часу, коли історія Голокосту дедалі більше віддаляється від нас, пам'ять про нього та відповідна наукова проблематика стають дедалі важливішими. Саме цій проблематиці і був присвячений міжнародний науковий семінар «Пам'ять про історію Голокосту в сучасних суспільствах: досвід та виклики у європейському контексті», організований Українським центром вивчення історії Голокосту за сприяння Посольства Франції в Україні та Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича, що відбувся 11–12 травня 2010 року в Чернівцях. Семінар продовжив новий напрям діяльності Центру, започаткований у листопаді 2009 року міжнародною науковою конференцією у Вінниці: розширення контактів та обмін професійним досвідом між науковцями, викладачами університетів та вчителями загальноосвітніх навчальних закладів.

Всі доповіді, що були заслухані, можна розділити на декілька груп: 1) офіційна пам'ять про Голокост та політика держави щодо її створення в різних країнах; 2) пам'ять та освіта, підходи до викладання теми Голокосту; 3) індивідуальна та колективна пам'ять про Голокост; 4) вплив Голокосту на культурну спадщину.

Сесія «Офіційна пам'ять. Подія та державна політика пам'яті щодо неї» розпочалася доповіддю «Пам'ять про Голокост в сучасній Україні:

проблеми та перспективи» Анатолія Подольського (Київ, Україна), який доводив, що в Україні офіційна пам'ять про Голокост займає маргінальну позицію; що держава робить дуже мало для збереження пам'яті про Голокост і для поширення її в середовищі молодого покоління.

Контрастом до цього пролунав виступ Роберта Кувалека (Люблін, Польща), який розповів про динаміку дискусій щодо пам'яті про Голокост у польському суспільстві, про зусилля зберегти пам'ять про табори смерті Белжець та Собібор, а також про так звану «конкуренцію жертв», яка притаманна і сучасному українському суспільству.

Вержені Сенсіко (Париж, Франція) охарактеризувала основні етапи становлення та специфіку офіційної пам'яті про Шоа у Франції: від повної відсутності голосу євреїв до визнання провини французького уряду в депортаціях та винищенні євреїв у роки Другої світової війни.

Компаративний підхід семінару яскраво висвітлив і різні підходи різних держав до збереження пам'яті про Голокост, і феномен існування різних варіантів пам'яті, причому не лише в різних країнах, а й у межах однієї. Тому слухним було питання, поставлене в доповіді Віталія Нахмановича (Київ, Україна), чи є спільна пам'ять про Другу світову війну та Голокост утопією чи перспективою, і чи потрібна взагалі спільна пам'ять.

Сесія, присвячена викладанню теми Голокосту, також була побудована на порівнянні різних підходів до викладання в різних країнах. Так, Максим Гон (Рівне, Україна) доповів про викладання теми Голокосту в межах загального курсу історії геноцидів та репрезентував власний науковий посібник з цієї теми. Р. Кувалек зауважив, що майже в усіх університетах Польщі є центри вивчення Голокосту, університетські викладачі організують семінари для вчителів, а у викладанні важливим є регіональний аспект Голокосту.

Ольга Педан-Слепухіна (Львів, Україна) розповіла про деякі труднощі, з якими стикаються українські вчителі історії, які майже не мають часу на вивчення теми Голокосту. Часто вчитель сам вирішує, на яких моментах акцентувати увагу учнів, що і як учням розповідати. Доповідачка підкреслила необхідність не просто інформувати учнів про Голокост, а виконувати певну виховну мету, формувати цінності учнів та їх емоційне ставлення до трагедій історії.

Цю тему продовжив Віталій Бобров (Київ, Україна), на думку якого викладання Голокосту є поштовхом для подальшої розмови з учнями про толерантність, антисемітизм, ксенофобію, права людини тощо. Ця теза була прекрасно проілюстрована презентацією недержавних освітніх проектів з виховання міжетнічної та міжкультурної толерантності, що сьогодні тривають в Україні, в яких історія Голокосту є певним інструментом, прикладом, завдяки якому є можливість виховувати неприйняття будь яких форм ксенофобії. З іншого боку, він підкреслив, що під час проведення семінарів Українським центром вивчення історії Голокосту можна зустрітися з опором та певним напруженням навіть самих вчителів, які не зовсім розуміють, чому саме історії Голокосту приділяється така увага. Взагалі ідеї мультикультурності просякають у повсякденну свідомість з великими труднощами.

Фабріс Тейше (Париж, Франція) зробив доповідь про викладання історії Шоа у Франції в різні часи. Після закінчення Другої світової війни ані режим Віші, ані Шоа в історії Другої світової війни не розглядалися. Але вже п'ятнадцять років історія Шоа включена до шкільних програм, вона викладається з урахуванням віку дітей, починаючи з дітей десятирічного віку. Незважаючи на це, певна кількість учнів знають про Шоа дуже мало, і часто емоції їм замінюють знання.

В сесії, присвяченій індивідуальній та колективній пам'яті, Олег Суровцев (Чернівці, Україна) доповів про особливості Голокосту та пам'яті про нього на Буковині. Олена Іванова (Харків, Україна) зупинилась на особливостях різних видів пам'яті про Голокост і подала результати емпіричного дослідження щодо пам'яті про Голокост у студентської молоді. О. Іванова протягом останнього десятиліття провела цілу низку наукових досліджень, присвячених формуванню пам'яті про Голокост у молодіжному сегменті українського суспільства. Тетяна Величко (Київ, Україна) розповіла про своє дослідження індивідуальної пам'яті про події Голокосту у нееврейського населення, що пережили війну. Її доповідь базувалася на свідченнях очевидців, що були зібрані під час польових студентських шкіл з усної історії, проведених Українським центром вивчення історії Голокосту у Криму та на Поділлі (у 2006 р. та 2007 р. відповідно) саме під керівництвом доповідачки. Михайло Тяглий (Київ, Україна) присвятив свою доповідь пам'яті про

долю ромів України за часів нацистського панування і презентував висновки новітніх досліджень, за якими пам'ять ромів про минуле має свою специфіку, яка полягає в її проявленні в недискурсивних формах і водночас у конструюванні нових комеморативних практик відповідно до громадсько-політичних потреб ромської спільноти.

Ще одна сесія семінару була присвячена впливу Голокосту на культурну спадщину євреїв Буковини. Петро Рихло (Чернівці, Україна) дав ретельний аналіз німецькомовної поезії Буковини, створеної етнічними євреями, зокрема, Паулем Целаном, Розой Ауслендер та іншими видатними діячами літератури буковинського краю. А Наум Резніченко (Київ, Україна) продемонстрував, як на уроках літератури, вивчаючи творчість П. Целана, можна висвітлити і тему Голокосту, і взагалі загальнолюдські проблеми буття.

Не можна не відзначити, що для проведення семінару, на якому досить чітко прослідковувались ідеї мультикультуралізму, дуже влучно було вибрано місто Чернівці. В ньому учасники побачили багато справжніх ознак мультикультуралізму як на офіційному, так і на неофіційному рівні. Вони чітко помітні і в назвах вулиць та площ, і в меморіальних дошках, і в пам'ятниках, і в мовах, які лунають на вулицях, і головне, – в тій доброзичливості людей, без якої ніяка повага до пам'яті, в тому числі й про Голокост, неможлива.

Можливо, головним висновком наукового семінару стала демонстрація та розуміння важливості публічних дискусій щодо конструювання історичної пам'яті про минуле, яких поки що вельми не вистачає українському суспільству. Залишається надія, що семінари подібного формату стануть традиційними в діяльності Українського центру вивчення історії Голокосту.